

TRANSMITEREA DREPTURILOR DE AUTOR ȘI A DREPTURILOR CONEXE

Prof.dr.ing. Ștefan Iancu

Cursul 9

1. Introducere
2. Conținutul dreptului de autor
3. Durata protecției dreptului de autor
4. Valorificarea potențialului creativ pentru integrare europeană și o dezvoltare durabilă în România
5. Creații intelectuale – rezultate din cercetarea fundamentală, obiecte ale dreptului de proprietate intelectuală
 - 5.1. Descoperirea științifică
 - 5.2. Invenția
 - 5.3. Opera științifică
 - 5.4. Programele pentru calculator
6. Contractul de valorificare a dreptului de proprietate intelectuală
7. Valorificarea unei creații intelectuale concepută în baza unui contract de comandă
8. Vizibilitatea internațională a cercetării românești

.....

1. - INTRODUCERE

- ❖ Pe scara dezvoltării istorice, **știința îmbunătățește viața oamenilor**, iar prin satisfacerea nevoilor cognitive naturale ale umanității și prin răspândirea cunoștințelor despre lume **determină progresul general al civilizației**.
- ❖ Orice operă de creație intelectuală, inclusiv opera științifică, există prin însăși natura și rațiunea ei **de a fi destinată colectivității**. Aplicarea rezultatelor cercetării științifice concretizate în opere de creație intelectuală trebuie să se reflecte în viața economică și socială.
- ❖ Rezultatele activității de cercetare fundamentală nu se reflectă, de regulă, direct pe plan economic, ci pe un plan social general, **concretizându-se în special în contribuția adusă la dezvoltarea științei**:
 - în recunoașterea prestigiului științei unei țări în comunitatea științifică mondială,
 - în îmbogățirea patrimoniului de idei,
 - în integrarea acestor rezultate în ansamblul de cunoștințe care alcătuiesc o anumită disciplină.
- ❖ Specialiștii din domeniul științei și tehnologiei se pronunță în mod constant pentru necesitatea **de a asigura un volum suficient de cercetare fundamentală care să fie generată exclusiv de curiozitatea științifică și judecată numai pe criterii de calitate**.
- ❖ **Legea nr. 324/08.07.2003** pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr.57/2002 privind cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică definește:
 - **cercetarea fundamentală** ca fiind “activitatea desfășurată, în principal, pentru a dobândi cunoștințe noi cu privire la fenomene și procese, precum și în vederea formulării și verificării de ipoteze, modele conceptuale și teorii”;
 - **cercetarea aplicativă** – activitate destinată, în principal, utilizării cunoștințelor științifice pentru perfecționarea sau realizarea de noi produse, tehnologii și servicii.
- ❖ Raportul dintre cercetarea fundamentală și cea aplicativă este și el legat, într-o anumită măsură, de raportul centralizat-descentralizat al conducerii cercetării-dezvoltării, între altele, deoarece:
 - rezultatele cercetării fundamentale sunt considerate **în mod tradițional un bun comun al umanității**, o parte din cultură și un rezervor potențial pentru viitoare realizări,
 - în timp ce “produsele” cercetării aplicative posedă din ce în ce mai mult **caracteristicile mărfurilor putând fi vândute ca atare** sau incluse în produse și servicii cărora le măresc valoarea.
- ❖ În mod particular, cercetarea fundamentală poate fi privită ca **o cheie de boltă** care ține laolaltă fondul de cunoștințe științifice și pe cel al problemelor și investigațiilor tehnice de nivel ridicat în orice societate. Cercetarea din învățământul superior și în primul rând cercetarea fundamentală nu produce numai noi cunoștințe. Adesea se uită că printre rezultatele sale cele mai importante se situează cele privind **formarea cercetătorilor**.

- ❖ În ultimul deceniu, **comunitatea științei și tehnologiei și-a accentuat caracterul său sistemic**:
 - demonstrează viteza cu care **unele progrese științifice au devenit aplicații industriale** datorită accentuării fenomenelor de piață în știință,
 - este tot mai vizibilă tendința:
 - de creștere a colaborării dintre organizațiile de cercetare fundamentală și orientată cu cele de cercetare aplicativă și introducerea a noului în producție,
 - de ștergere a delimitărilor între categoriile de cercetare,
 - de creștere a gradului de interdisciplinaritate,
 - de asimilare a comportamentului antreprenorial la echipele de cercetare din universități și unități de cercetare, etc.
- În acest context, **crește importanța transferului tehnologic** de tip vertical între cercetarea fundamentală și cea aplicativă sau de dezvoltare și aplicare industrială.
 - Acest transfer devine realizabil **prin adâncirea inter-relațiilor cercetării cu învățământul și producția** prin diverse modalități cum ar fi creșterea numărului și importanței colaborărilor între cercetarea publică și industrie, sub forma unor proiecte de colaborare, și prin numărul relativ mare al organizațiilor care creează condiții pentru colaborare (parcuri științifice și tehnologice).

2. - CONȚINUTUL DREPTULUI DE AUTOR

- ❖ Autorul unei opera are următoarele **drepturi morale**:
 - Dreptul de a decide dacă, **în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică**;
 - Dreptul de a **pretinde recunoașterea calității de autor** al operei;
 - Dreptul de a decide sub **ce nume va fi adusă opera la cunoștință publică**;
 - Dreptul de a **pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări**, dacă aceasta ar prejudicial onoarea sau reputația sa;
 - Dreptul de a **retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de exploatare**, prejudiciați prin exercitarea retractării;
- ❖ Drepturile morale nu pot face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări.
- ❖ Autorul unei opere are **dreptul patrimonial** exclusiv de a decide dacă, **în ce mod și când va fi utilizată sau exploatarea opera sa inclusiv de a consimți la utilizarea operei de către alții**.
- ❖ Începând cu anul 1995, Academia Română, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr.438/20 iunie 1995, **a acordat sume sub formă de alocații nerambursabile (granturi)** pentru a fi contractate, pe baze competiționale, atât teme de cercetare fundamentală cuprinse în Programul național de cercetare-dezvoltare cât și teme propuse de cercetătorii contractanți.
 - Granturi pentru activitate de cercetare în general se acordă și de către:
 - Consiliul Național de Cercetare Universitară,
 - precum și de Ministerul Educației și Cercetării.
 - **Valorificarea rezultatelor activității** de creație intelectuală desfășurată pe baza **finanțării prin granturi** se face, de regulă, prin **publicarea de articole sau susțineri de comunicări la manifestări științifice interne și internaționale**.
- ❖ În conformitate cu prevederile art.44 al legii 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe:
 - “(1) **în lipsa unei clauze contractuale contrare, pentru operele create în cadrul unui contract individual de muncă, drepturile patrimoniale aparțin autorului operei create**. Dacă o asemenea clauză există, aceasta urmează să cuprindă termenul pentru care au fost cesionate drepturile patrimoniale de autor. În absența precizării termenului, acesta este de 3 ani de la data predării operei.
 - (2) La expirarea termenului menționat în aliniatul (1), drepturile patrimoniale revin autorului.
 - (3) Autorul unei opere create în cadrul unui contract individual de muncă **își păstrează dreptul exclusiv de utilizare a operei, ca parte din ansamblul creației sale**”.

- ❖ Analiza textului din art. 44 evidențiază faptul că, în concordanță cu prevederile art. 12 și 16 ale legii,
 - **autorul unei opere** “are dreptul patrimonial exclusiv de a decide dacă, în ce mod și când va fi utilizată sau exploatată opera sa, inclusiv de a consimți la utilizarea operei de către alții”,
 - el poate decide asupra **condițiilor contractuale** pe care sa le convină cu unitatea de cercetare pentru realizarea și exploatarea operei sale.
- ❖ Pentru **lucrările elaborate în unitățile de cercetare științifică, hotărârea autorului de a-și publica lucrarea nu este suficientă.**
 - La consimțământul autorului dat anticipat, în momentul semnării contractului individual de muncă și reiterat cu prilejul înscrierii temei în plan este **necesar să se adauge și hotărârea de publicare adoptată de Consiliul științific al unității de cercetare.**
 - În conformitate cu prevederile art.6, alin.(2) al legii nr.8/1996 “**în lipsa unei convenții contrare, dreptul de autor asupra operei colective aparține persoanei fizice sau juridice din inițiativa, sub responsabilitatea și sub numele căreia a fost creată**”.
 - **Rapoartele de cercetare**, proiectele, studiile, documentațiile tehnico-științifice sunt opere colective deoarece contribuțiile personale ale coautorilor formează un tot, fără a fi posibil, dată fiind natura operei, să se atribuie un drept distinct vreunui dintre coautori asupra ansamblului operei create.
- ❖ **Autorul salariat al unei unități de cercetare care crează o operă științifică în cadrul obligațiilor ce rezultă din contractul său individual de muncă își păstrează calitatea de autor al operei sale și pe aceea de subiect al dreptului de autor asupra acesteia, cu toate facultățile pe care acest drept le comportă.**
 - Prin încheierea contractului individual de muncă, autorul salariat *poate* consimți ca operele pe care le va crea, în cadrul îndatoririlor sale, ce rezultă din contractul de muncă, **să fie aduse la cunoștința publicului și să fie folosite de către unitatea de cercetare respectivă în scopuri ce se încadrează în activitatea sa de bază**, potrivit principiului specialității capacității de folosință a persoanelor juridice.
 - Autorul salariat **își păstrează dreptul de a se pronunța asupra folosirii operei sale în alte scopuri**, drept al cărui exercițiu poate implica însă ca **unitatea de cercetare să se poată pronunța în primii “n” ani de la nașterea dreptului de autor** (de exemplu numărul de ani de reînnoire a tehnicii în domeniul operei, număr de ani care trebuie stipulat în contractul individual de muncă sau în anexa anuală la acesta).

- ❖ Yolanda Eminescu considera că din **momentul în care un autor salariat a consimțit la înscrierea lucrării sale în planul unității de cercetare**, autorul a acceptat, implicit și ca rezultatul cercetărilor sale să fie exprimat în forma concretă a unei opere științifice, să fie valorificat de unitatea de cercetare, valorificare care presupune și **aducerea operei la cunoștința publicului prin modul de difuzare prevăzut în plan sau stabilit ulterior de unitatea de cercetare**, în perioada convenită prin contractul individual de muncă.
- Dacă **înscrierea în planul de cercetare s-a făcut în temeiul unui contract de comandă**, atunci este evident că dreptul autorului salariat de a aduce opera la cunoștința publicului este **limitat de principiul forței obligatorii a contractului prin care autorul a consimțit deja la publicarea operei sale**.
 - Autorul unei opere științifice, realizate **în cadrul unui contract individual de colaborare cu o unitate științifică** poate să-și rezerve, prin contractul încheiat, dreptul de a decide dacă, în ce condiții și când va fi utilizată sau exploatată opera sa, inclusiv de a consimți la utilizarea operei de către alții.
 - Aceasta poate însemna și dreptul autorului de a consimți la folosirea operei sale de către o altă unitate de cercetare sau editură în scopul realizării unei opere colective, precum și dreptul autorului de a ceda temporar unei alte instituții prestatoare de servicii specifice exercițiul drepturilor sale de reproducere, editare, difuzare a operei.

3. - DURATA PROTECȚIEI DREPTULUI DE AUTOR

- ❖ Autorul are drepturi de proprietate **asupra conținutului de idei care alcătuiește opera un drept de autor.**
 - Asupra lucrului material în care opera se găsește obiectivizată, el are un **drept de proprietate.**
- ❖ *Dreptul de autor* are ca obiect **operele originale de creație intelectuală în domeniul literar artistic sau științific, independent de valoarea și destinația lor.**
 - Când ne referim la obiectul dreptului de autor ne referim la **conținutul de idei al operei și nu la însuși obiectul material în care se realizează acest conținut de idei**, deși o anumită operă, spre a fi obiect al dreptului de autor, trebuia să fi fost **neapărat exteriorizată și obiectivizată într-un fel oarecare**, specific domeniului de creație în care se încadrează.
 - Dreptul de autor se naște din momentul creării operei oricare ar fi modul sau forma concretă de exprimare.
- ❖ Drepturile patrimoniale durează tot timpul vieții autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, **pe o perioadă de 70 de ani**, oricare ar fi data la care opera a fost adusă la cunoștință publică.
 - Dacă **nu există moștenitori exercițiul acestor drepturi revine:**
 - organismului de gestiune colectivă mandatat în timpul vieții de către autor,
 - în lipsa unui mandat, organismului de gestiune colectivă cu cel mai mare număr de membri, din domeniul respective de creație.
 - Persoana care, după încetarea protecției dreptului de autor, aduce la cunoștință publică, în mod legal, pentru prima oară, o operă nepublicată înainte, **beneficiază timp de 25 ani de la data publicării de o protecție echivalentă** cu cea a drepturilor patrimoniale ale autorului.
 - Durata drepturilor patrimoniale asupra **operelor de artă aplicată este de 25 de ani** de la data creării acestora.
 - **Drepturile patrimoniale asupra programelor pentru calculator durează tot timpul vieții autorului**, iar după moartea acestuia se transmit prin **moștenire pe o perioadă de 50 ani.**
- ❖ Termenele stabilite se calculează începând cu data de **1 ianuarie a anului următor** morții autorului sau aducerii operei la cunoștința publică.
 - Autorul unei opere științifice **poate să înstrăineze dreptul de proprietate personală asupra formei materiale de exprimare a operei sale** (manuscrisul operei sale de ex.), poate să nu mai aibă în posesie nici-o copie după această formă materială (ediția fiind epuizată de ex.), dar **el își păstrează dreptul de autor asupra operei.**

4. - VALORIFICAREA POTENTIALULUI CREATIV PENTRU INTEGRARE EUROPEANĂ ȘI O DEZVOLTARE DURABILĂ ÎN ROMÂNIA

- ◆ Cercetarea științifică românească este competitivă, **în special, în domeniile teoretice, unde valorificarea rezultatelor se face numai prin publicare.**
- ❖ **Valorificarea unei opere de creație intelectuală presupune** relații între o unitate care execută și o unitate care comandă o cercetare științifică sau realizarea unei opere derivate sau care beneficiază de rezultatele unei activități de creație intelectuală. Aceste relații sunt **relații contractuale** încheiate între cel puțin două părți din care cel puțin una este **o unitate organizatoare de activități creative.**
- ❖ **Exercitarea dreptului de autor** presupune afirmarea oricăruia din drepturile și folosirea oricăreia din facultățile cuprinse în dreptul de autor.
- ❖ **Valorificarea drepturilor de proprietate intelectuală**, ca noțiune, se referă, în mod special, **la exercitarea drepturilor de inițiativă**, a celor care conferă dreptului de autor valoarea sa de mijloc de realizare a scopului avut în vedere la crearea operei. Între aceste drepturi se situează, în primul rând, dreptul autorului de a aduce efectiv opera sa la cunoștința publicului, deci de a folosi mijloacele – fie sociale fie tehnice – necesare răspândirii operei sale, drept fără de care dreptul său de a aduce opera la cunoștința publicului ar rămâne pur teoretic.

5. - CREATII INTELECTUALE – REZULTATE DIN CERCETAREA FUNDAMENTALĂ, OBIECTE ALE DREPTULUI DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

- ❖ Actul de creație intelectuală este recunoscut și protejat prin legea privind dreptul de autor, independent de domeniul în care a fost creat (literar, artistic, științific), oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare.
 - Deși din punct de vedere al protecției, operele de creație intelectuală nu se deosebesc între ele, din punctul de vedere al domeniului căruia le aparțin, aceste opere se diferențiază.
 - Opera de creație artistică este **nerepetabilă** (o operă originală nu este asemănătoare nici unei alte creații chiar având aceeași temă) și **subiectivă** în sensul că **nu există nici-o corelare obligatorie între această opera și lumea materială, obiectivă.**
 - Creația științifică și/sau tehnică se deosebește radical de cea artistică prin aceea că ea:
 - fie descoperă lumea materială, unică, fenomenele obiective ale acestei lumi,
 - fie inventează ceva nou, necunoscut dar care trebuie să respecte legile lumii materiale.

- ❖ Principalele forme pe care le îmbracă rezultatele cercetării științifice fundamentale sau avansate sunt:

5.1. - Descoperirea științifică

- ❖ Rezultat al cercetării fundamentale (iar uneori și aplicative) o descoperire științifică constă în stabilirea unor legi noi, proprietăți sau fenomene din lumea materială, necunoscute încă până la formularea, explicarea, stabilirea sau identificarea lor, dar care existau în mod obiectiv în natură.
 - Descoperirile ca rezultate ale unei activități intelectuale se pot clasifica în:
 - **descoperiri simple**: stabilirea de noi legături necesare între fenomene, existente anterior dar necunoscute până la data identificării;
 - **descoperiri științifice**: stabilirea de noi legături necesare între fenomene și **explicarea științifică a acestora**. Pentru a fi recunoscută, **descoperirea științifică trebuie să fie demonstrată teoretic și/sau experimental**.
 - Prin transformarea descoperirii simple în descoperire științifică, se identifică o nouă legătură științifică între fenomene, legătură care se **transformă într-o lege științifică astfel încât să se poată trage concluzii mult mai importante decât din descoperirea simplă**.
 - Transformarea descoperirii simple în descoperire științifică face adesea posibilă realizarea de invenții și extinderea domeniului lor de aplicație dintr-o ramură de știință în alta.
- ❖ Legislația națională **nu cunoaște un sistem propriu, adecvat, de protecție a descoperirilor științifice**, iar prin articolul 9, alineatul a, al legii nr.8/1996, descoperirile sunt excluse de la protecție prin legea dreptului de autor.
 - Singurul mod de stabilire a priorității în cazul unei descoperiri fie simplă, fie științifică, este publicarea sub formă de operă științifică sau, în cazul în care este susceptibilă de o anumită aplicație practică (invenție) se poate obține o protecție implicită prin protecția prin “Legea privind brevetele de invenție” a aplicației practice concrete.
 - **Valorificarea descoperirilor științifice** se face prin publicarea lor și astfel acestea sunt puse la dispoziția întregii comunități științifice mondiale.

5.2. - Invenția

- ❖ Invenția este un rezultat, de regulă, al cercetării aplicative și mai rar al unei cercetări fundamentale, concretizată într-o descoperire științifică. În evoluția științei și tehnicii apar deseori dificultăți în calea cunoașterii, dificultăți care trebuie depășite prin soluționarea unei **probleme** definită ca o conștientizare a contradicției dintre nivelul existent al cunoașterii (mai exact limitele acestei cunoașteri) și anumite cerințe noi care nu pot fi satisfăcute în lumina vechilor cunoștințe.
- ❖ **Ca rezultat al cercetării științifice fundamentale, invenția poate fi o invenție pionier.** Invenția ca rezultat al unei activități de cercetare-dezvoltare este de regulă o invenție obișnuită (o soluție care aduce noi căi de rezolvare a unei probleme care mai fusese rezolvată anterior).
- ❖ În prezent, linia de demarcație între cercetarea fundamentală și cea aplicativă se estompează tinzând către dispariție, ceea ce **semnifică faptul că în curând rezultatele cercetării fundamentale concretizate în descoperiri pot să se transforme în forțe de producție.**
 - În consecință, va fi posibil ca protecția rezultatelor cercetării fundamentale să poată fi asigurată în cadrul sistemului legislativ actual prin chiar protecția rezultatelor cercetării aplicative (invenții) la care contribuția creatoare a autorilor care au efectuat cercetarea fundamentală justifică recunoașterea lor drept coautori.
 - În această perspectivă, **valorificarea descoperirilor științifice și a invențiilor** concepute în cercetarea fundamentală ar putea cunoaște un nou cadru juridic.
 - **Valorificarea invențiilor** se face prin contract economic încheiat între titularul de brevet și persoana juridică sau fizică care dorește să pună în valoare noua creație tehnică.

5.3. - Opera științifică

- ❖ **Rezultatul cercetării științifice care poate fi exprimat într-o formă concretă, perceptibilă simțurilor omenesti și susceptibilă de a fi comunicată publicului constituie o operă științifică.** Dacă potrivit art.7 al legii menționate, toate operele de creație intelectuală formează obiectul dreptului de autor, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoare și destinația lor, în textul legii care a intrat în vigoare în iunie 1996, spre deosebire de textul decretului 321/1956 se precizează **expres și caracterul original al acestor opere.**
 - Deci pentru a putea fi valorificată ca obiect al unui drept de autor, **opera științifică trebuie să fie originală și să constituie un rezultat al unei activități de creație intelectuală.**
 - Alături de operele absolut originale care nu se află într-un raport de dependență intelectuală și juridică de nici o altă operă, **există și opere relativ originale ai căror autori au împrumutat de la unele creații preexistente elemente protejate fără ca acel lucru să-i priveze de dreptul de autor.** Este cazul unei întregi categorii de opere denumite derivate sau compozite.
 - Operele științifice derivate (culegerile de opere științifice, traducerile) trebuie să aibă un caracter creator, **ele trebuie să fie concepute de un specialist și să reprezinte o muncă intelectuală de creație.** În cazul culegerilor, creativitatea trebuie să se manifeste în selectarea sau sistematizarea materialului. Legea nr. 8/ 1996 prin art.8 pct. b. precizează că **“bazele de date, prin alegerea sau dispunerea materialului constituie creații intelectuale”.**
 - Opera derivată se poate înfățișa și sub alte forme decât cele enumerate de art.8 din Legea 8/1996. Astfel, trebuie menționate ca prezentând interes pentru unitățile de cercetare științifică edițiile comentate de opere științifice, codurile și legile adnotate, etc.

5.4. - Programele pentru calculator

- ❖ În România, odată cu intrarea în vigoare a Legii 8/1996, **protecția programelor de calculator include orice expresie** a unui program, programe de aplicație și sisteme de operare exprimate în orice fel de limbaj, fie în cod-sursă sau cod-obiect, materialul de concepție pregătit, precum și manualele. Ideile, procedeele, metodele de funcționare, conceptele matematice și principiile care stau la baza oricărui element dintr-un program pentru calculator, inclusiv acelea care stau la baza interfețelor sale nu sunt protejate prin Legea nr. 8/1996.
- ❖ Autorul unui program de calculator **se bucură de toate drepturile de autor stipulate de Legea 8 /1996 și în special de dreptul exclusiv de a realiza și autoriza:**
 - a. - reproducerea permanentă sau temporară a unui program, integral sau parțial, prin orice mijloace și sub orice formă, inclusiv în cazul în care reproducerea este determinată de încărcarea, afișarea, transmiterea sau stocarea programului de calculator;
 - b. - traducerea, adaptarea, aranjarea și orice alte transformări aduse unui program pentru calculator, precum și reproducerea rezultatului acestor operațiuni, fără a prejudicia drepturile persoanei care transformă programul pentru calculator;
 - c. - difuzarea originalului sau a copiilor unui program pentru calculator sub orice formă, inclusiv prin închiriere.
 - În lipsa unei convenții contrare, actele menționate mai sus, **nu sunt supuse autorizării titularului dreptului de autor, dacă acestea sunt necesare pentru a permite dobânditorului să utilizeze programul pentru calculator într-un mod corespunzător destinației sale, inclusiv pentru corectarea erorilor.**
- ❖ Drepturile patrimoniale de autor asupra programelor pentru calculator, create de unul sau de mai mulți angajați în exercitarea atribuțiilor de serviciu sau după instrucțiunile celui care angajează, **în lipsa unei convenții contrare, aparțin unității care angajează.** De asemenea, în lipsa unei convenții contrare, printr-un contract de utilizare se prezumă că:
 - a. - utilizatorului i se acordă dreptul *neexclusiv* de utilizare a programului pentru calculator;
 - b. - un utilizator nu poate transmite unei alte persoane dreptul primit de utilizare a unui program pentru calculator.
- ❖ Cesiunea dreptului de utilizare a unui program pentru calculator **nu implică și transferul dreptului de autor asupra acestuia.**

- ❖ Utilizatorul autorizat al unui program pentru calculator, fără autorizarea autorului programului, poate să:
 - a. - facă o copie de arhivă sau de siguranță, în măsura în care aceasta este necesară pentru asigurarea utilizării programului;
 - b. - observe, studieze sau să testeze funcționarea programului, cu scopul de a determina ideile și principiile care stau la baza oricărui element al acestuia, cu ocazia efectuării oricăror operațiuni de încărcare în memorie: afișare, conversie, transmitere sau stocare a programului, operațiuni pe care este în drept să le efectueze.
- ❖ Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe **nu conferă autorului unui program de calculator dreptul de a retracta programul**, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de exploatare, prejudiciați prin exercitarea retractării. În conformitate cu prevederile art. 74 al legii, **acest drept aparține unității care a angajat autorul de program**.
- ❖ Autorizarea titularului dreptului de autor este obligatorie atunci când reproducerea codului sau traducerea formei acestui cod este indispensabilă pentru obținerea informațiilor necesare interoperabilității unui program pentru calculator cu alte programe pentru calculator, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:
 - a. - **actele de reproducere și de traducere sunt îndeplinite de o persoană care deține dreptul de utilizare a unei copii a programului** sau de o persoană care îndeplinește aceste acțiuni în numele celei dintâi, fiind abilitată în acest scop;
 - b. - informațiile necesare interoperabilității nu sunt ușor și rapid accesibile persoanelor prevăzute la lit.a.-;
 - c. - actele prevăzute la litera a.- sunt limitate la părțile de program necesare interoperabilității.
 - Informațiile obținute prin actele de mai sus nu pot fi:
 - utilizate în alte scopuri decât realizarea interoperabilității programului pentru calculator, creat independent;
 - comunicate altor persoane, în afara cazului în care comunicarea se dovedește necesară interoperabilității programului pentru calculator, creat independent;
 - utilizate pentru definitivarea, producerea ori comercializarea unui program pentru calculator, a cărui expresie este fundamental similară, sau pentru orice alt act ce aduce atingere drepturilor autorului.
 - Dispozițiile din acest paragraf nu se aplică dacă se aduce prin aceasta un prejudiciu titularului dreptului de autor de program sau exploatării normale a programului pentru calculator.

- Articolul 75 al Legii nr 8/1996 stipulează că: “în lipsa unei convenții contrare, printr-un contract de utilizare a unui program de calculator se prezumă că:
 - utilizatorului i se acordă dreptul neexclusiv de utilizare a programului pentru calculator;
 - utilizatorul nu poate transmite unei alte persoane dreptul de utilizare a programului pentru calculator;
 - cesiunea dreptului de utilizare a unui program pentru calculator nu implică și transferul dreptului de autor asupra acestuia”.
- ❖ **Valorificarea programelor pentru calculatoare** se face pe baze contractuale. În condițiile existenței în vigoare a legii nr. 8/1996, posesorii de produse software ar trebui să-și:
 - **inventarieze** parcul de calculatoare și programe pentru calculatoare de care dispun,
 - să **stabilească** cu exactitate **necesarul** acestora și să contacteze distribuitorii autorizați de aceste produse din România pentru a vedea cum ar putea **intra în legalitate**.
- ◆ La comercializarea unui program pentru calculator, cumpărătorul va trebui să obțină un act (**licența de exploatare**) care să certifice dreptul de folosință dobândit.
- ◆ Pentru cei care nu cunosc încă acest lucru, este bine să afle că într-o pagină Web de la adresa www.bsa.org sunt recomandate programe pentru calculator care detectează și inventariază programele fără licență.

6. - CONTRACTUL DE VALORIFICARE A DREPTULUI DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

- ❖ **Creația științifică sau tehnică, obiect al dreptului de proprietate intelectuală, poate fi valorificată, pe baze contractuale**, autorul unei opere având dreptul exclusiv de a decide dacă, în ce mod și când va fi utilizată sau exploatată opera sa, inclusiv de a consimți la utilizarea operei de către alții.
- ❖ Utilizarea sau exploatarea unei opere științifice dă naștere la drepturi distincte și exclusive ale autorului de a autoriza:
 - reproducerea integrală sau parțială a operei;
 - difuzarea operei;
 - importul în vederea comercializării pe teritoriul României a copiilor de pe operă, realizate cu acordul autorului;
 - comunicarea publică prin intermediul înregistrărilor sonore și/sau audiovizuale;
 - accesul public la bazele de date pe calculator, în cazul în care aceste baze de date conțin sau constituie opere protejate.
- ❖ Redifuzarea copiilor unei opere nu mai necesită autorizarea titularului dreptului de autor **decât pentru închirierea și importul acestora**.
- ❖ Contractele prin care autorii își valorifică operele lor, cedând dreptul de folosință a acestora unor organizații specializate, **prezintă următoarele caracteristici generale comune**:
 - toate aceste contracte **au drept scop să aducă la cunoștința societății operele create** de autori și să contribuie la exercitarea dreptului de folosire a operei;
 - părțile în contractele privind valorificarea dreptului de autor sunt în primul rând autorul sau titularul dreptului de autor și o unitate economică specializată: editură, radiodifuziune, televiziune, etc.;
 - conținutul contractelor de valorificare a dreptului de autor constă în **cedarea temporară a exercițiului dreptului de folosință a operei**, într-un anumit mod: editare, difuzare, suport pentru o operă derivată, etc.;
 - contractele privind valorificarea dreptului de autor sunt **contracte consensuale, simplu acord de voință al părților fiind suficient pentru constituirea contractului**. Deși prin articolul 42 al legii 8/1966 se precizează că “existența și conținutul contractului de cesiune a drepturilor patrimoniale se pot dovedi numai prin forma scrisă a acestuia”, **neîndeplinirea acestei cerințe nu conduce la nulitatea contractului ci numai la imposibilitatea de dovedire cu martori** sau în alt mod a existenței contractului;
 - contractele privind valorificarea dreptului de autor nu pot prevedea clauze care să-l defavorizeze pe autor față de dispozițiile legale privind apărarea drepturilor acestuia.

7. - VALORIFICAREA UNEI CREAȚII INTELLECTUALE CONCEPUTĂ ÎN BAZA UNUI CONTRACT DE COMANDĂ

- ❖ Valorificarea dreptului de autor constituie în același timp și dreptul recunoscut autorului de a **obține remunerarea muncii sale de creație devenită social utilă tocmai prin punerea creației la dispoziția colectivității și prin folosirea de către această colectivitate.**
 - Este evident că nimic nu se opune și practica cercetării a confirmat că este posibil ca o unitate economică să încheie **un contract de cercetare științifică în vederea soluționării unei probleme sau a elaborării unei lucrări și cu o persoană fizică, un specialist recunoscut într-un anumit domeniu.**
 - Valoarea, utilitatea cercetării fundamentale **constă în informația pe care o produce și care poate fi utilizată și în alte zone ale cercetării.** În acest sens, **valorificarea rezultatelor cercetării fundamentale se realizează prin difuzare, respectiv, prin răspândirea, transmiterea sau propagarea lor** ca și prin receptare la destinație pe cel puțin două nivele:
 - **publicul specialiștilor:** segment al comunității științifice interne și internaționale care cuprinde pe ceilalți cercetători din același domeniu, pregătiți să înțeleagă rezultatele comunicate, să le aprecieze critic, să le folosească pentru opere derivate și mai ales să le preia și să le ducă mai departe, să le dezvolte. În acest segment trebuie incluși și specialiștii din celelalte domenii de cercetare interesați de tematica de cercetare, ei asigurând transferul rezultatelor comunicate prin interdisciplinaritate către alte domenii;
 - **publicul larg:** segment care trebuie să fie informat în general asupra principalelor rezultate și direcții de progres al științei, pentru că acestea influențează viața economică și socială.
 - Principala formă de publicare a rezultatelor cercetării științifice este astăzi revista sau periodicul de specialitate. Rezultate cu caracter preliminar se pot prezenta sub formă de preprint sau prin comunicări la manifestări științifice (congrese, conferințe, simpozioane, seminarii, etc.) care ulterior apar în memoriile acestora (proceedings). Sinteze sau dări de seamă pe anumite teme apar în volume de tipul “Progrese în...” (de ex. Seria NATO) sau “Reviews of...” precum și în cărți: monografiile, tratate, manuale, etc.
 - După anul 1993, s-au dezvoltat impetuos **modalitățile electronice, prin care lucrări de stringentă actualitate sunt disponibile prin rețelele de calculatoare de tip INTERNET.** Deocamdată însă articolul publicat în revistă este încă suveran. Pe acesta se bazează organizarea informării și documentării în știință, formarea reputațiilor și consolidarea carierelor cercetătorilor ca și stabilirea priorităților științifice interțări în comunitatea științifică mondială.

- ❖ Deși contractele de cercetare științifică se încheie, de regulă, între cel puțin două persoane juridice, având în vedere că activitatea de cercetare științifică, ca orice activitate de creație intelectuală, este indisolubil legată de o persoană fizică, contractul de cercetare științifică trebuie să prezinte trăsăturile caracteristice ale contractelor *intuitu personae*.
 - Într-adevăr, în cazul cercetărilor fundamentale **persoana cercetătorului sau compunerea colectivului de cercetători care efectuează cercetările** ce fac obiectul contractului și, mai ales, **persoana conducătorului temei** nu pot fi indiferente pentru beneficiar. Întrucât obiectul contractului de cercetare este un rezultat viitor a cărui obținere depinde în cea mai mare măsură de calitățile personale ale celor care efectuează cercetările, **este firesc ca în aceste contracte părțile să prevadă expres persoana sau colectivul de cercetare care va executa contractul.**
 - În caz de neexecutare a unui contract de cercetare științifică, sub aspect calitativ sau al respectării obiectivelor de cercetare convenite, **o dovadă a culpei executantului poate fi și schimbarea colectivului de cercetare** stabilit prin contract.
- ❖ Obiectul contractului de cercetare științifică este un rezultat viitor și cel care se angajează să efectueze o cercetare nu se angajează în realitate la obținerea unui rezultat precis determinat **ci se angajează în mod exclusiv la utilizarea cu maximum de diligență a mijloacelor celor mai adecvate în acest scop** (mijloace materiale: laborator, dotări tehnice; mijloace de documentare și personal calificat).
 - **Rezultatul concret al cercetărilor** care formează obiectul contractelor de cercetare științifică, în momentul încheierii lor, nu este **decât ceva virtual, potențial.**
 - Prin condițiile contractuale **este necesar să se lase autorilor o mare libertate în alegerea căilor și metodelor** pentru obținerea rezultatului urmărit, iar în cursul executării contractului de cercetare se poate produce o permanentă adaptare a conținutului obligatoriu al contractului, prin revizuirea sa în funcție de rezultatele obținute.
- ❖ Pericolul unei finanțări a cercetării fundamentale numai pe baza unor **comenzi venite din afara sistemului de cercetare constă în faptul că ea implică o planificare tematică, stabilirea unor ținte practice și pe cât posibil termene fixe.** Urmările unor asemenea practici le-a descris în puține cuvinte J.J.Thomson, descoperitorul electronului: “Dacă ar fi existat în epoca de piatră laboratoare de cercetare finanțate centralizat am dispune astăzi de splendide topoare de piatră, dar nimeni n-ar fi descoperit metalele”.
 - Având în vedere că rezultatele cercetării sunt determinate de abilitatea autorilor este normal ca **rezultatul activității de cercetare să fie reglementat în instituția dreptului de autor.**

- ❖ Natura contractului de cercetare și natura raportului dintre părți impun ca o obligație preocuparea pentru soarta viitoare a rezultatelor obținute, pentru continuarea cercetării în vederea obținerii îmbunătățirilor necesare ale obiectului cercetat.
 - Încheierea contractelor de cercetare științifică se face prin acordul de voință al părților constat în scris și care se realizează fie în momentul acceptării de beneficiar a ofertei făcută de executant fie în momentul acceptării de către executant a comenzii beneficiarului.
 - Performanța, în cercetarea fundamentală se obține printr-o mare libertate de orientare a cercetării.
 - Nu trebuie uitată importanța unui grad relativ ridicat de autonomie a creativității.
 - Trebuie urmărit să se realizeze un echilibru între inițiativele locale ale colectivelor de cercetare sau ale cercetătorilor individuali și stabilirea tematicilor și finanțarea centrală a programelor de cercetare.
 - Introducerea sistemelor competitive de acordare de granturi pentru rezolvarea de teme de cercetare propuse chiar de executanți constituie o bună experiență în liberalizarea cercetării.
- ❖ **Contractul pe care o editură îl încheie cu o unitate de cercetare** pentru o operă viitoare este un contract de comandă prin care respectiva unitate de cercetare care a dobândit anterior, tot prin unul sau mai multe contracte individuale de colaborare sau de muncă, dreptul de a valorifica ulterior prin publicare rezultatele unor cercetări se angajează să realizeze o anumită operă științifică.
 - Ceea ce este specific acestui contract este tocmai faptul că, în acest caz, **acordul părților nu se referă numai la o operă viitoare, ci, în același timp, la însăși activitatea creatoare a autorului raportată la opera viitoare-obiect al contractului.**
 - Autorul nu se obligă numai să cedeze, în limitele prevăzute de lege (Capitolul VII Cesiunea drepturilor patrimoniale de autor) **drepturile ce le avea în legătură cu acea operă, ci se obligă să și creeze opera.** În aceste condiții,
 - **obiectul contractului nu mai poate fi o opera oarecare virtuală ci una determinată de părți prin acordul lor;**
 - o opera viitoare poate fi o culegere de opere științifice pe o temă dată, editarea unor opere complete, etc.

8. - VIZIBILITATEA INTERNAȚIONALĂ A CERCETĂRII ROMÂNEȘTI

- ❖ Deși anterior cercetarea științifică românească era competitivă, în special, în domeniile teoretice, unde valorificarea rezultatelor se face numai prin publicare, în prezent și această competitivitate este într-o continuă diminuare. Dacă se ia în calcul numărul de lucrări/un milion locuitori, publicate, în reviste științifice, pe plan internațional, cu puțin înainte de aderarea țării noastre la Uniunea Europeană, România ocupa cea mai joasă poziție în spațiul UE.
- ❖ Revista “Scientometrics” nr. 3/1995 a publicat articolul “Ponderea scientometrică a 50 de națiuni în 27 domenii ale științei”. În tabelul cumulativ pentru toate domeniile, inclus în articol, România se situează pe locul 44 cu un procentaj de 0,09%, adică sub o miime, între Singapore (locul 43 cu 0,12%) și Venezuela (locul 45 cu 0,06%).
- ❖ Aceleași date pentru anul 2002 publicate de Institutul de Informare Științifică (ISI – Institute of Scientific Information) care publică Science Citation Index arată că România a **coborât pe locul 66 situându-se între Iordania și Antilele Olandeze.**
- ❖ Din datele prestigioasei instituții Thomson ISI (Institute of Scientific Information), care publică Science Citation Index, **rezultă că în anul 2004 România s-a situat pe locul 66 din 146 de țări, iar în anul 2005 pe locul 74.** Comparativ, în anul 2005, Ungaria, Cehia, Polonia și Bulgaria ocupau în anul 2004 pozițiile 31, 32, 41 și 44. Pe primele locuri în lume la numărul de lucrări științifice publicate în anul 2004 raportat la numărul populației, s-au situat Scoția, Elveția, Suedia și Israel (<http://www.ad-astra.ro/cartea-alba/>).
- ❖ În iunie 2006, la cea de-a 8-a Conferință Națională a Cercetării Științifice din Învățământul Superior s-a **precizat că România s-ar afla de fapt pe locul 48 deoarece s-au însumat articolele publicate între anii 1995-2005 și s-a făcut o medie pe acești ani.** S-a considerat că o **cădere de la locul 44 pe locul 48 sună mai bine decât o cădere până pe locul 74.**
- ❖ Desigur, orice date statistice sunt menite să atenționeze, **ele nu trebuie absolutizate ci analizate în contextul condițiilor reale existente.**
- ❖ În România există o **cultură nesatisfăcătoare a publicării științifice și rezultatele sunt dispersate în reviste și alte publicații locale cu impact redus sau nul, ceea ce afectează negativ vizibilitatea activității științifice naționale,** conducând la irosirea unor eforturi intelectuale și materiale care ar fi putut fi evitate. Dintre acești factori menționăm următorii:
 - a. - Autorii români nu știu încă să aleagă corespunzător revistele în care publică, nu sunt încă sensibilizați la semnificația noțiunilor de impact și vizibilitate a revistelor;
 - b. - Revistele românești în general, cele ale Academiei Române în special, apar cu mari întârzieri și de aceea nu se bucură de audiența și de impactul ce l-ar merita prin valoarea științifică a unor articole publicate.

Revistele românești nu se regăsesc de regulă în rândul periodicelor de elită afișate de băncile mondiale de date iar o parte din cele care s-au regăsit au pierdut acest rang posedat în trecut;

- c. - Autorii români care publică în colaborare cu colegii lor din străinătate rezultate ale unor cercetări întreprinse la noi și/sau peste hotare nu specifică întotdeauna explicit apartenența lor la institute sau universități românești, cu indicarea exactă a numelui și adresei acestora;
 - d. - Colegiile de redacție a revistelor străine manifestă uneori prejudecăți față de articolele științifice venite de la autori sau unități de cercetare din țări situate în Centrul și Estul Europei (inclusiv din România).
- ❖ Independent de factorii atenuanți menționați mai sus este o realitate că **ponderea aportului științei românești la volumul publicațiilor științifice mondiale nu reflectă potențialul științific românesc**. Acest lucru, se datorează și faptului că în țara noastră **activitatea de creație științifică nu a fost și nu este stimulată moral și material**, mulți autori care ar fi putut publica în străinătate renunțând la aceasta datorită cheltuelilor materiale pe care trebuiau să le suporte personal.
- ❖ Intrarea în vigoare a legii privind dreptul de autor și drepturile conexe în iunie 1996, **nu a avut impactul necesar pentru îndreptarea situației existente** privind ponderea aportului științei românești la volumul publicațiilor științifice mondiale întrucât drepturile patrimoniale ale autorilor nu au fost stimulative.

.....